

dr hab. Anna Wilk, prof. AWSB

ORCID: 0000-0002-9073-9153

annawilk11@gmail.com

Katedra Prawa i Administracji

Akademia WSB

Pożyczka na rzecz małżonków a wydanie rzeczy tylko jednemu z nich – glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2025 r., I CSK 2783/23

Słowa kluczowe: *małżonkowie; pożyczka; wydanie rzeczy; majątek wspólny*

W stanie faktycznym, którego dotyczy głosowane postanowienie, małżonkowie zaciągnęli pożyczkę wspólnie, jednakże powództwo o zwrot pożyczki zostało oddalone w stosunku do żony, albowiem stwierdzono, że pożyczkodawczyni nie wykazała, aby doszło do wydania pożyczonych pieniędzy do rąk żony lub przeniesienia ich posiadania na jej rzecz w inny sposób. Stwierdzono, że pozwana żona nie mogła swobodnie dysponować przekazanymi jej mężowi pieniędzmi. Pożyczka została bowiem udzielona w celu polepszenia sytuacji finansowej spółki cywilnej, której mąż był współnikiem. To mąż dysponował wyłącznie pożyczonymi pieniędzmi, które przeznaczył w całości na potrzeby prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa, a żona nie miała możliwości korzystania z nich. W orzeczeniu nie uwzględniono jednak faktu, że przeznaczenie pożyczki na określony cel nie przesądza o niemożności korzystania z pożyczonych środków przez jednego z małżonków, albowiem może to być ich wspólna decyzja, a ponadto w niniejszej sprawie cel pożyczki miał *de facto* służyć pomnożeniu majątku wspólnego, małżonkowie zaś pokwitowali na piśmie odbiór pożyczonej kwoty. Późniejszy rozwód małżonków nie modyfikuje zasad ich odpowiedzialności, ponieważ za zobowiązania zaciągnięte wspólnie odpowiadają oni zarówno dotychczasowym majątkiem wspólnym (po rozwodzie przekształconym we współwłasność w częściach ułamkowych), jak i całymi majątkami osobistymi. Argumentację zawartą w głosowanym orzeczeniu należy więc ocenić krytycznie. Utrwalenie się przyjętej w nim nieprawidłowej wykładni pojęcia „wydania przedmiotu pożyczki” zagraża bowiem bezpodstawnym uchylaniem się części dłużników solidarnych od wykonania zobowiązań.

I. Stan faktyczny i zarzuty kasacyjne

W omawianej sprawie Sąd Najwyższy co prawda odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, jednak głosowane orzeczenie¹

dotyczy bardzo istotnego problemu prawnego – odpowiedzialności za zobowiązanie zaciągnięte wspólnie przez małżonków w sytuacji, gdy środki z pożyczki zostały wydane tylko jednemu z nich.

W stanie faktycznym, którego dotyczy głosowane postanowienie, małżonkowie zaciągnęli pożyczkę wspólnie, jednakże powództwo o zwrot pożyczki zostało oddalone w stosunku do żony,

¹ Postanowienie SN z dnia 30 maja 2025 r., I CSK 2783/23, Legalis nr 3221598.

albowiem stwierdzono, że pożyczkodawczyni nie wykazała, aby doszło do wydania pożyczonych pieniędzy do rąk żony lub przeniesienia ich posiadania na jej rzecz w inny sposób.

Z ustaleń dokonanych w sprawie nie wynikało też jednoznacznie, aby pozwana żona mogła swobodnie dysponować przekazanymi jej mężowi pieniędzmi. Pożyczka została bowiem udzielona w celu polepszenia sytuacji finansowej spółki cywilnej, której mąż był współnikiem. To mąż dysponował wyłącznie pożyczonymi pieniędzmi, które przeznaczył w całości na potrzeby prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa, a żona „nigdy nie widziała ich na oczy” i nie miała możliwości korzystania z nich. Jeszcze przed wydaniem wyroku przez sąd I instancji został prawomocnie orzeczony rozwód małżonków.

W skardze kasacyjnej powódka – pożyczkodawczyni – zarzucała, że Sąd Apelacyjny błędnie uznał, iż wydanie przedmiotu pożyczki do rąk jednego z pożyczkobiorców i przeznaczenie pożyczki na cele związane z prowadzoną przez tego pożyczkobiorcę działalnością gospodarczą w formie spółki cywilnej z osobą trzecią niweczy solidarną odpowiedzialność drugiego pożyczkobiorcy i oznacza, że doszło do zawarcia umowy tylko na rzecz tego pożyczkobiorcy, który otrzymał fizycznie przedmiot pożyczki. W przekonaniu powódki oczywista zasadność skargi kasacyjnej wynikała również z błędnej kwalifikacji oświadczeń pozwanej zawartych w umowie pożyczki jako zgody na dokonanie czynności przez małżonka (art. 41 § 1 k.r.o.²) i naruszenia zakazu zawartego w art. 247 k.p.c.³.

2. Stanowisko Sądu Najwyższego

Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną, wskazując przede wszystkim, że umowa pożyczki nie ma charakteru realnego, niemniej wydanie przedmiotu pożyczki jest przesłanką powstania roszczenia o jego zwrot. Wydanie przed-

miotu pożyczki, jeżeli umowa nic innego nie stanowi, może nastąpić w dowolny sposób, byleby tylko pożyczkobiorca uzyskał możliwość swobodnego dysponowania przedmiotem pożyczki. W przypadku pożyczki pieniężnej udzielonej w gotówce zastosowanie w tej mierze znajduje art. 155 § 2 k.c.⁴. Ciężar dowodu co do faktów wskazujących na wydanie przedmiotu pożyczki spoczywa na pożyczkodawcy.

W uzasadnieniu orzeczenia wskazano, że Sąd Apelacyjny przyjął, iż ustalenie, czy pozwana uzyskała przedmiot pożyczki, ma istotne znaczenie, bo rozstrzyga o powstaniu rozporządzającego skutku pożyczki, a tym samym o istnieniu po stronie pozwanej obowiązku jej zwrotu. Stwierdził zarazem, że w sprawie nie dowiedziono, aby doszło do wydania pieniędzy do rąk pozwanej lub przeniesienia ich posiadania na jej rzecz w inny sposób. Również z innych ustaleń dokonanych w sprawie nie wynikało – przynajmniej w sposób jednoznaczny – aby pozwana mogła swobodnie dysponować przekazanymi pozwanemu pieniędzmi, które zostały pożyczone w celu polepszenia sytuacji finansowej spółki cywilnej, której współnikiem był pozwany. Sąd Apelacyjny ustalił natomiast, że pożyczonymi pieniędzmi dysponował wyłącznie pozwany, który przeznaczył je w całości na potrzeby prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa, a pozwana „nigdy nie widziała ich na oczy” i nie miała możliwości, aby po nie sięgnąć.

Zdaniem Sądu Najwyższego oceny tej nie mógł zmienić fakt pozostawiania pozwanych w chwili zawarcia umowy pożyczki w ustroju wspólności ustawowej małżeńskiej. Nie rzutowało na nią również ewentualne założenie, że Sąd Apelacyjny błędnie przyjął w dalszych rozważaniach, iż pozwana nie była stroną umowy pożyczki. Rzecz bowiem w tym, że wystarczającą podstawą oddalenia powództwa o zapłatę było uznanie, iż po stronie pozwanej nie powstało zobowiązanie do zwrotu pożyczki, warunkowane

² Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. 2023, poz. 2809, ze zm.).

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1568, ze zm.).

⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1061, ze zm.). Por. wyrok SN z dnia 29 maja 2015 r., V CSK 448/14, Legalis nr 1331221.

jego uprzednim wydaniem do dyspozycji pozwanej. Kwestia odpowiedzialności pozwanej z majątku wspólnego (por. art. 41 § 1 k.r.o.) mogłaby natomiast mieć znaczenie o tyle tylko, o ile nadal istniałby majątek wspólny pozwanej i jego małżonki. To jednak, jak ustalił Sąd Apelacyjny, nie miało miejsca wobec prawomocnego orzeczenia rozwodu przed wydaniem wyroku przez sąd I instancji.

W ocenie Sądu Najwyższego powołana we wniosku przyczyna kasacyjna nie wynikała również z zarzucanego naruszenia art. 247 k.p.c. Ustanowiony tym przepisem zakaz prowadzenia dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu odnosi się bowiem do tej treści dokumentu, która inkorporuje czynność prawną⁵. Zawarte w umowie stwierdzenie „kwituję odbiór całej kwoty w gotówce” nie kształtuje umowy pożyczki i nie jest elementem składającym się na treść tej czynności; nie jest ono oświadczeniem woli, lecz wiedzy⁶. Ustalenie przez Sąd Apelacyjny na podstawie osobowych źródeł dowodowych, że pozwana nie otrzymała przedmiotu pożyczki, wbrew skwitowaniu zawartemu w dokumencie obejmującym umowę, nie dowodziło tym samym oczywistej zasadności skargi.

3. Ocena stanowiska Sądu Najwyższego

3.1. Wydanie przedmiotu pożyczki i cel jej udzielenia a pozostawanie pożyczkobiorców w ustroju wspólności ustawowej

W odniesieniu do tak sformułowanego stanowiska Sądu Najwyższego należy w pierwszej kolejności skupić się na zagadnieniu wydania przedmiotu pożyczki. Zdaniem Sądu okoliczność, że pozwana żona nie miała dostępu do pożyczonych środków („nie widziała ich na

oczy”) oraz fakt, iż środki te były przeznaczone na poprawę kondycji finansowej spółki cywilnej, której współnikiem był mąż, przesądza o braku powstania po stronie żony obowiązku zwrotu pożyczki.

W literaturze wskazuje się, że umowa pożyczki ma charakter konsensualny, a nie realny, co oznacza, że jej skuteczność nie jest uzależniona od wydania przedmiotu pożyczki – wydanie przedmiotu pożyczki stanowi wykonanie zobowiązania dającego pożyczkę z tytułu zawartej umowy⁷. O wykonaniu umowy pożyczki można mówić wtedy, gdy pożyczkobiorca uzyskał własność przedmiotu pożyczki bądź gdy stworzono mu prawną możliwość wykorzystania przedmiotu pożyczki, tak jak to może czynić właściciel rzeczy⁸. Tak długo, jak długo przedmiot pożyczki nie zostanie wydany pożyczkobiorcy, nie może powstać obowiązek jego zwrotu obciążający pożyczkobiorcę⁹. Rzeczywiście w cytowanym w glosowanym orzeczeniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2015 r. (V CSK 448/14) stwierdzono, że „umowa pożyczki zobowiązuje pożyczkodawcę do przeniesienia przedmiotu pożyczki na własność pożyczkobiorcy, ale własności tej jeszcze nie przenosi. Samo wydanie przedmiotu pożyczki, jeżeli umowa nic innego nie stanowi, może nastąpić w dowolny sposób, pożyczkobiorca powinien jednak uzyskać możliwość swobodnego dysponowania przedmiotem pożyczki. Do przeniesienia własności pieniędzy i rzeczy stanowiących przedmiot pożyczki mają zastosowanie ogólne zasady przenoszenia

⁷ K. Panfil, *Komentarz do art. 720*, [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. 3B: *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część szczegółowa. Ustawa o terminach zapłaty*, K. Osajda (red.), Legalis 2024, nb. 8. Podobnie M. Janiak, A. Janiak, *Komentarz do art. 720*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2: *Komentarz do art. 450–1088*, M. Gutowski (red.), Legalis 2022, nb. 9. Zob. także: wyrok SN z dnia 29 czerwca 2021 r., V CSKP 76/21, Legalis nr 2600895.

⁸ K. Panfil, *op. cit.*, nb. 8. Zob. także: wyrok SN z dnia 29 czerwca 2021 r., V CSKP 76/21, Legalis nr 2600895.

⁹ K. Panfil, *op. cit.*, nb. 8. Zob. także: wyrok SN z dnia 29 czerwca 2021 r., V CSKP 76/21, Legalis nr 2600895. Podobnie J. Gołaczyński, *Komentarz do art. 720*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Legalis 2023, nb. 2.

⁵ Por. wyrok SN z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 966/00, Legalis nr 277465.

⁶ Por. wyrok SN z dnia 6 grudnia 2017 r., I CSK 476/17, Legalis nr 1733707 oraz powołane tu orzecznictwo.

własności, zwłaszcza reguła wyrażona w art. 155 § 2 k.c.¹⁰.

Jakkolwiek więc wydanie rzeczy będących przedmiotem pożyczki nie jest wymogiem skuteczności umowy pożyczki, to jednak obowiązek jej zwrotu aktualizuje się dopiero w przypadku skutecznego ich wydania.

W omawianej sprawie zdaniem Sądu Najwyższego nie doszło do wydania przedmiotu pożyczki żonie. Niestety, z uzasadnienia glosowanego orzeczenia nie wynika *expressis verbis*, czy umowę zawarli oboje małżonkowie, czy też żona jedynie wyraziła zgodę na jej zawarcie przez męża. Należy jednak domniemywać, że umowa została zawarta przez oboje małżonków – wskazuje na to zawarte w uzasadnieniu sformułowanie: „Sąd Apelacyjny błędnie przyjął w dalszych rozważaniach, iż pozwana nie była stroną umowy pożyczki”. Co więcej, w umowie tej znalazło się stwierdzenie pozwanej: „Kwituję odbiór całej kwoty w gotówce”. W tym kontekście można podać w wątpliwość okoliczność, czy istotnie pozwana nie miała możliwości swobodnego dysponowania przedmiotem pożyczki, albowiem w ten sposób potwierdziła odbiór pożyczonych środków i bez powodu takiego oświadczenia by nie składała.

Nie kwestionując oczywiście ustaleń faktycznych, dokonanych przez sądy I i II instancji – bo nie to jest przedmiotem skargi kasacyjnej – należy jednak zwrócić uwagę na zaprezentowaną przez Sąd Najwyższy wykładnię pojęcia „wydania przedmiotu pożyczki”. Wykładnia ta nie jest właściwa, albowiem wydania przedmiotu pożyczki w przypadku, gdy jest ona zaciągnięta przez kilku dłużników, nie powinno się utożsamiać z „możliwością swobodnego nim dysponowania”, rozumianą jako wykorzystanie go przez każdego z nich na własne potrzeby.

W pierwszej kolejności trzeba zauważyć, że pojęcie „wydania rzeczy” jest używane w przepisach Kodeksu cywilnego nie tylko w odniesieniu do wydania przedmiotu pożyczki (art. 722 k.c.), lecz także np. w przepisach dotyczących sprze-

daży (art. 548 k.c.) czy przeniesienia posiadania (art. 348 k.c.). W orzecznictwie wskazuje się, że „wydanie rzeczy, o którym mowa w art. 348 k.c., nie musi nastąpić przez jej wręczenie, «z ręki do ręki» (*traditio corporalis*). Możliwe jest także wydanie rzeczy za pomocą aktów symbolicznych, np. umieszczenia odpowiednich oznaczeń na gruncie, obejścia gruntu, wskazania jego granic lub przedstawienia nabywcy gruntu osobom trzecim. Ponadto według art. 348 zdanie drugie k.c. z wydaniem samej rzeczy jednoznaczne jest wydanie dokumentów, które umożliwiają rozporządzenie rzeczą, jak również środków dających faktyczną władzę nad rzeczą (*traditio longa manu*)”¹¹.

Wydanie rzeczy niekoniecznie musi więc mieć charakter dostrzegalny jednoznacznie dla otoczenia w postaci jej wydania „z ręki do ręki”, gdyż możliwe jest także wykorzystanie pewnych symboli czy gestów. Co więcej, wydanie przedmiotu pożyczki nie musi nastąpić do rąk własnych wszystkich pożyczkobiorców, gdyż dopuszczalne jest nawet uczynienie tego za pośrednictwem osoby trzeciej¹². Niekoniecznie więc kwota pożyczki musiała być fizycznie wręczona obojgu małżonkom czy też przelana na ich wspólne konto – mogła ona zostać wydana tylko jednemu z pożyczkobiorców i nie oznacza to jeszcze, aby drugi z nich nie miał możliwości swobodnego dysponowania tymi środkami.

W omawianej sprawie pożyczka miała być przeznaczona na poprawę kondycji finansowej spółki cywilnej, której współnikiem był mąż, jednakże – jak słusznie zauważa się w literaturze – określenie celu pożyczki nie stanowi elementu przedmiotowo istotnego umowy¹³. Owszem, w braku odmiennej umowy pożyczkobiorca powinien mieć możliwość swobodnego dysponowania przedmiotem pożyczki – co prawda nie wyklucza się zastrzeżenia w umowie pożyczki zobowiązania pożyczkobiorcy do wykorzystania przedmiotu pożyczki w określony sposób, np.

¹⁰ Podobnie wyrok SN z dnia 21 czerwca 2023 r., II CSKP 1886/22, Legalis nr 2962172.

¹¹ Postanowienie SN z dnia 15 stycznia 2010 r., I CSK 355/09, Legalis nr 223286.

¹² M. Janiak, A. Janiak, *op. cit.*, nb. 9.

¹³ *Ibidem*, nb. 42.

pod rygorem skorzystania przez pożyczkodawcę z umownego prawa odstąpienia od umowy¹⁴, lecz w odniesieniu do pożyczki udzielonej w omawianej sprawie brak takich informacji. Nie można więc utożsamiać celu pożyczki z faktem bezpośredniego nieskorzystania z niej przez jednego z pożyczkobiorców. Cel udzielenia pożyczki nie przesądzał bowiem o tym, że tylko mąż miał prawo swobodnego dysponowania przedmiotem umowy.

Z treści uzasadnienia głosowanego orzeczenia wynika, że zobowiązanie z tytułu pożyczki miało charakter solidarny (jest o tym wzmianka w miejscu, w którym przytoczona jest treść zarzutów kasacyjnych). Skoro więc zobowiązanie było solidarne, wydania przedmiotu pożyczki tylko jednemu z pożyczkobiorców nie można traktować jako potwierdzenia tego, że drugi z nich nie mógł korzystać z pożyczonych środków. Środki te mogły bowiem w istocie być wydatkowane na dowolny cel. Szkoda, że w uzasadnieniu głosowanego postanowienia zabrakło informacji, czy środki te zostały przelane na wspólne konto małżonków, gdyż ta okoliczność także mogłaby potwierdzać tezę o tym, iż oboje małżonkowie mieli możliwość korzystania z nich, a to, że środki te były wydatkowane akurat w taki, a nie inny sposób, stanowiło ich wspólną decyzję, która jednak nie pozostawała w polu zainteresowania pożyczkodawcy.

Należy przy tym zauważyć, że nawet przelanie środków wyłącznie na konto męża nie oznacza jeszcze braku wpływu żony na sposób ich wydatkowania. W małżeństwie może przecież być tak, że małżonkowie umawiają się, iż decyzje finansowe podejmuje tylko jedno z nich, a drugie zajmuje się innymi sprawami, np. prowadzeniem domu i wychowywaniem dzieci. Nie zmienia to jednak ani istniejącego ustroju wspólności ustawowej, ani zakresu odpowiedzialności za zaciągnięte zobowiązania. Decyzja o celu przeznaczenia środków z pożyczki mogła być wspólną decyzją obojga małżonków i trudno wówczas sądzić, aby żona nie miała możliwości swobodnego dysponowania pożyczoną kwotą – samo

podjęcie, wspólnie z mężem, decyzji o sposobie wykorzystania tych środków stanowiło bowiem zadysponowanie nimi.

Podkreślenia wymaga fakt, że przeznaczenie pożyczonych środków – na poprawę kondycji finansowej spółki cywilnej męża – bynajmniej nie przesądzało o tym, iż los tych pieniędzy nie był sprawą żony czy też był jej obojętny. Co prawda prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom (a więc np. ze spółki cywilnej¹⁵) należą do majątku osobistego każdego z małżonków (art. 33 pkt 3 k.r.o.), jednakże dochody z majątku osobistego, a także z działalności zarobkowej każdego z małżonków należą do majątku wspólnego (art. 31 § 2 pkt 1 i 2 k.r.o.). Członkostwo w spółce cywilnej stanowi formę prowadzenia działalności gospodarczej – wszak zgodnie z art. 860 § 1 k.c. przez umowę spółki wspólnicy zobowiązują się dążyć do wspólnego celu gospodarczego, a stosownie do art. 4 ust. 2 ustawy Prawo przedsiębiorców¹⁶ przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Poprawa kondycji finansowej spółki cywilnej, której wspólnikiem był mąż, mogła się więc przyczynić do zwiększenia jego dochodów, a tym samym do pomnożenia majątku wspólnego. Można więc stwierdzić, że podjęcie decyzji o sposobie wykorzystania środków z pożyczki celem poprawy kondycji finansowej przedsiębiorstwa, z którego dochody stanowią składnik majątku wspólnego, stanowiło wspólne rozstrzygnięcie o istotnych sprawach rodziny, o którym mowa w art. 24 k.r.o. Jak bowiem słusznie wskazuje się w orzecznictwie, „małżonkowie są zobowiązani do rozstrzygania wspólnie o istotnych sprawach rodziny, w tym również o sprawach majątkowych (art. 24 k.r.o.). Tym samym ich wspólnym ustaleniom powinien podlegać także sposób pozyskiwania środków utrzymania i zabezpieczenia sytuacji finansowej rodziny. Skoro dochody z działalności gospo-

¹⁵ K. Pietrzykowski, *Komentarz do art. 33, [w:] Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Legalis 2025, nb. 20.

¹⁶ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. 2024, poz. 236, ze zm.).

¹⁴ Zob. K. Panfil, *op. cit.*, nb. 5.3.

darczej, jako działalności z założenia zarobkowej, wchodzi do majątku wspólnego i małżonek może do niej wykorzystywać składniki majątku wspólnego, także decyzja o prowadzeniu działalności gospodarczej powinna podlegać tym ustaleniom¹⁷.

Należy wreszcie zauważyć, że mąż w ogóle nie potrzebował nawet zgody żony na zawarcie umowy, albowiem pożyczka nie należy do katalogu czynności prawnych wymienionych w art. 37 § 1 k.r.o., na których dokonanie potrzebna jest zgoda drugiego małżonka¹⁸. Skoro jednak nie tylko taką zgodę uzyskał, lecz także małżonkowie zawarli umowę wspólnie, to oznacza, że wspólnie podjęli decyzję zarówno co do samego zaciągnięcia pożyczki, jak i co do przeznaczenia pożyczonych środków.

3.2. Rozwód małżonków i ustanie wspólności ustawowej

Wbrew stanowisku Sądu Najwyższego należy uznać, że rozwód małżonków przed wydaniem orzeczenia przez sąd I instancji nie miał znaczenia dla zakresu odpowiedzialności żony, albowiem w przypadku pożyczki zaciągniętej wspólnie żona odpowiada nie tylko z majątku wspólnego (taką sytuacją wystąpiłaby w przypadku wyrażenia przez żonę zgody na zaciągnięcie pożyczki przez męża – art. 41 § 1 k.r.o.), lecz także całym swoim majątkiem osobistym, który przecież nie przestaje istnieć w przypadku rozwodu. Ustanie wskutek rozwodu wspólności ustawowej nie modyfikuje zakresu odpowiedzialności za zobowiązania – gdyby było inaczej, to ulegałyby one podziałowi, a przecież zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą rozwód nie wpływa na solidarność zobowiązań, natomiast podział majątku wspólnego obejmuje wyłącznie aktywa, nie zaś pasywa¹⁹. Przerzucenie długu na tylko jednego z małżonków naruszałoby prawa

wierzyciela, który nie bierze udziału w postępowaniu dotyczącym podziału majątku wspólnego.

Odwolywanie się w uzasadnieniu orzeczenia do art. 41 § 1 k.r.o. było zbędne, ponieważ z jego treści wynika, że małżonkowie zawarli umowę wspólnie, a art. 41 k.r.o. nie przewiduje szczególnych zasad odpowiedzialności majątkiem wspólnym – w sytuacji, gdy dłużnikami są oboje małżonkowie, odpowiadają oni za wspólny dług na zasadach prawa cywilnego, z reguły całymi swoimi majątkami, a więc zarówno majątkami osobistymi, jak i majątkiem wspólnym²⁰. Jak słusznie wskazuje się w literaturze, sposób sformułowania art. 41 k.r.o., który określa konsekwencje zaciągnięcia zobowiązania przez jednego małżonka, sprawia, że należy wyłączyć z zakresu tego unormowania przypadek, gdy dłużnikami są oboje małżonkowie²¹. Za nietrafny należy uznać pogląd, zgodnie z którym wspólne zaciągnięcie zobowiązania jest równoznaczne z wyrażeniem w sposób dorozumiany zgody, o której mowa w art. 41 § 1 k.r.o.²². Art. 41 § 1 k.r.o. odnosi się jedynie do sytuacji, w których jeden z małżonków wyraził zgodę na zaciągnięcie zobowiązania przez drugiego małżonka i wówczas dochodzi do odpowiedzialności z majątku wspólnego. Jednakże za zobowiązania zaciągnięte przez małżonków wspólnie każde z nich odpowiada zarówno majątkiem wspólnym, jak i całym majątkiem osobistym. Rozwód małżonków nic w tej kwestii nie zmienia. W jego rezultacie majątek wspólny przestaje istnieć, a wspólność ustawowa przekształca się z mocy prawa we współwłasność w częściach ułamkowych, przy założeniu równego udziału każdego z małżonków (art. 43 § 1 k.r.o.)²³. Po ustaniu wspólności ustawowej

składu siedmiu sędziów SN z dnia 5 grudnia 1978 r., III CRN 194/78, Legalis nr 21212.

²⁰ K. Pietrzykowski, *Komentarz do art. 41*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*, nb. 1.

²¹ J. Słyk, *Komentarz do art. 41*, [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. 5: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Osajda (red.), Legalis 2024, nb. 4.

²² Zob. J. Zralek, *Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania po nowelizacji przepisów o ustawowej wspólności majątkowej*, „Rejent” 2005, nr 9, s. 360–361.

²³ Zob. T. Smoczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009, s. 120.

¹⁷ Wyrok NSA z dnia 17 listopada 2020 r., II FSK 1973/18, Legalis nr 2618989.

¹⁸ Zob. także np. wyrok WSA w Krakowie z dnia 14 lutego 2024 r., I SA/Kr 676/23, Legalis nr 3051702.

¹⁹ Zob. np. postanowienie SN z dnia 6 czerwca 2019 r., II CSK 680/17, Legalis nr 1942501; postanowienie

małżonkowie nadal ponoszą więc na ogólnych zasadach prawa cywilnego odpowiedzialność za zobowiązania, których są stronami z tytułu dokonanej przez nich czynności prawnej (np. wspólnie zawartej umowy), jak również za zobowiązania, za które na mocy przepisów prawa odpowiadają solidarnie (np. za zobowiązania zaciągnięte dla zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny – art. 30 k.r.o.)²⁴. Byli małżonkowie odpowiadają za zobowiązania zaciągnięte wspólnie w czasie trwania małżeństwa całym swoim majątkiem, zarówno tym, który w czasie małżeństwa stanowił majątek osobisty, jak i tym, który był wspólny, a po rozwodzie stanowi ich współwłasność w częściach ułamkowych.

Na marginesie warto zauważyć, że gdyby hipotetycznie rozważać, iż umowę zawarł sam mąż za zgodą żony, to żona rzeczywiście nie ponosiłaby odpowiedzialności za wynikające z tej umowy zobowiązanie. Wynika to z faktu uchylecia dawnego art. 44 k.r.o., który przewidywał, że małżonek, który w czasie trwania wspólności ustawowej był odpowiedzialny za zobowiązania tylko z majątku wspólnego, ponosił po ustaniu wspólności odpowiedzialność z całego swego majątku, ale do wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym. Jak słusznie zauważa K. Pietrzykowski, „w obecnie obowiązującym stanie prawnym małżonek, który w czasie trwania wspólności ustawowej ponosił odpowiedzialność za zobowiązania drugiego z małżonków tylko z majątku wspólnego stosownie do dyspozycji art. 41 k.r.o., nie ponosi w ogóle odpowiedzialności za długi drugiego z małżonków od chwili ustania wspólności. Od tej bowiem chwili wierzyciel drugiego z małżonków uzyskuje możliwość zaspokojenia się nie tylko z odrębnego majątku dłużnika, lecz także z przysługującego dłużnikowi udziału w majątku wspólnym”²⁵.

Warto jednak zastanowić się, czy obecnie obowiązująca zasada jest sprawiedliwa. Wszak po rozwodzie wierzyciel uzyskuje rzeczywiście prawo zaspokojenia się z dotychczasowego udziału w majątku wspólnym, przysługującego

małżonkowi – dłużnikowi, jednak nie może zaspokoić się z takiego samego udziału, jaki posiada małżonek, który wyraził zgodę na zaciągnięcie zobowiązania. Można więc powiedzieć, że zostaje mu do egzekucji jedynie połowa tej masy majątkowej, z której mógłby ją prowadzić, gdyby nie doszło do ustania wspólności majątkowej. Wydaje się, że lepszym rozwiązaniem byłoby uznanie, iż w razie ustania wspólności odpowiedzialność małżonka, który wyraził zgodę na zaciągnięcie zobowiązania, powinna być ograniczona do wartości przysługującego mu udziału w dotychczasowym majątku wspólnym. Jest to już jednak postulat *de lege ferenda*.

3.3. Zakaz prowadzenia dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu

Sąd Najwyższy nie dopatrył się także zarzucanego przez powódkę naruszenia ustanowionego w art. 247 k.p.c. zakazu prowadzenia dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu. Uznał bowiem, że zakaz ten odnosi się tylko do tej treści dokumentu, która inkorporuje czynność prawną, natomiast zawarte w umowie stwierdzenie „kwituję odbiór całej kwoty w gotówce” nie kształtuje umowy pożyczki i nie jest elementem składającym się na treść tej czynności, lecz jest jedynie oświadczeniem wiedzy.

Rzeczywiście w powołanym w uzasadnieniu glosowanego orzeczenia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2001 r. (II CKN 966/00) stwierdzono, że „zasadnicze znaczenie dla wykładni art. 247 k.p.c. ma znaczenie pojęcia «osnowa dokumentu». Osnową dokumentu obejmującego czynność prawną są oświadczenia woli stron tej czynności, a więc treść tej czynności. Wszelkie inne zapisy w dokumencie, także w dokumencie sporządzonym w formie aktu notarialnego, nie mieszczą się w pojęciu «osnowa dokumentu» i nie dotyczą ich ograniczenia dowodowe określone w art. 247 k.p.c.”.

Z kolei w cytowanym w tym uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 grud-

²⁴ *Ibidem*, s. 134.

²⁵ K. Pietrzykowski, *Komentarz do art. 41...*, nb. 30.

nia 2017 r. (I CSK 476/17) stwierdzono, iż „pokwitowanie stanowi oświadczenie wiedzy, że należność została zapłacona (art. 462 § 1 k.c.), nie zawiera elementu oświadczenia woli i nie kształtuje treści umowy. Ma ono charakter dokumentu prywatnego, nie korzysta z domniemania prawdziwości. Osoba mająca interes prawny może dowodzić, że treść takiego oświadczenia nie odpowiada rzeczywistości stanowi”²⁶.

W omawianej sprawie nie było zatem przeszkód natury proceduralnej do badania tego, czy pokwitowanie odbioru gotówki odpowiada prawdzie. Jednakże ocena zeznań pozwanej i świadków nie powinna abstrahować od norm materialnoprawnych dotyczących odpowiedzialności za zobowiązania oraz wspólności ustawowej małżonków. Jak już wcześniej wskazano, sam fakt wydania pożyczonej kwoty tylko jednemu z pożyczkobiorców nie przesądza automatycznie o tym, że drugi był pozbawiony jakiegokolwiek możliwości podejmowania decyzji co do przeznaczenia tych środków. Po co zresztą pozwana miałaby podpisywać pokwitowanie odbioru kwoty, której fizycznie nie otrzymała? Skoro takie pokwitowanie podpisała, to oznacza, że decyzja o zaciągnięciu pożyczki i jej celu była wspólną decyzją małżonków. Oczywiście ocena dowodów nie jest przedmiotem skargi kasacyjnej, ale trudno zgodzić się z argumentacją, w myśl której brak „ujrzenia pieniędzy na oczy” świadczy o braku decyzyjności względem nich. Taka argumentacja uderza w podstawy odpowiedzialności solidarnej, gdyż w istocie każdy z kilku dłużników mógłby tłumaczyć, że co prawda zawarł umowę, lecz pożyczonych środków nigdy nie widział, a wszystkie decyzje co do ich przeznaczenia podejmował inny dłużnik. Owszem, w procesie cywilnym można dowodzić za pomocą osobowych źródeł dowodowych, że oświadczenie wiedzy zawarte w pokwitowaniu nie odpowiada prawdzie, lecz należy wziąć pod uwagę także treść przepisów prawa. Wspólne zaciągnięcie pożyczki przez małżon-

ków oznacza ich wspólną decyzję co do celu wydatkowania uzyskanych w ten sposób środków, tym bardziej gdy dochód z zasilonej w ten sposób spółki wchodzi w skład majątku wspólnego. Treść głosowanego rozstrzygnięcia nie jest wynikiem błędnej oceny dowodów czy też naruszenia zasad przeprowadzania dowodów, lecz błędnej wykładni pojęcia „wydania przedmiotu pożyczki”, nieuwzględniającej faktu wspólnego zawarcia umowy, wspólnej decyzyjności w małżeństwie ani celu pożyczki, nakierowanego na powiększenie dochodów z majątku wspólnego.

Podsumowanie

Argumentację zawartą w głosowanym orzeczeniu należy ocenić krytycznie. Owszem, skuteczne wydanie przedmiotu pożyczki warunkuje obowiązek jej zwrotu, ale nie można utożsamiać tego wydania z możliwością wydatkowania pożyczonych środków na własne potrzeby. Jeżeli kilku pożyczkobiorców zaciąga pożyczkę na określony cel (który zresztą nie należy do *essentialia negotii* umowy pożyczki), to ich decyzja zarówno o zawarciu umowy, jak i o sposobie wykorzystania przedmiotu pożyczki jest zasadniczo decyzją wspólną, chyba że zostanie wykazane, że jeden z nich wbrew wcześniejszym ustaleniom zagarnął te środki na własne potrzeby. Tymczasem okoliczności omawianej sprawy nie wskazują na to, aby mąż wbrew woli żony zagarnął pożyczone środki dla siebie – wynika z nich raczej, że wspólną wolą małżonków było przeznaczenie tych środków na zasilenie spółki cywilnej męża, z której dochód stanowił składnik majątku wspólnego. Żona mogła więc fizycznie nie dysponować tymi pieniędzmi, ale to nie oznacza, że ta sprawa zupełnie jej nie interesowała, gdyż dochód ze spółki pomnażał przecież majątek wspólny. Rozwód małżonków nie zmienia oceny prawnej, albowiem za wspólnie zaciągnięte zobowiązanie odpowiadają oni nadal – każde całym swoim majątkiem. Wykładnia pojęcia „wydania przedmiotu pożyczki” zaprezentowana w głosowanym postanowieniu może ułatwiać dłużnikom uchylanie się od odpowiedzialności i niweczyć zasadę odpowiedzialności solidarnej.

²⁶ Podobnie np. wyrok SN z dnia 2 lipca 2009 r., V CSK 4/09, Legalis nr 273973.

Abstract**Loan to spouses and release of property to only one of them – commentary on the decision of the Supreme Court of 30 May 2025, I CSK 2783/23 I****Keywords:** spouses; loan; delivery of goods; joint property

In the case discussed in the decision under comment, the spouses jointly entered into a loan agreement. However, the wife's claim for repayment was dismissed because the lender failed to demonstrate that the borrowed money had been handed over to the wife or otherwise transferred to her. It was found that the defendant wife could not freely dispose of the money transferred to her husband. The loan was granted to improve the financial situation of the civil partnership in which the husband was a partner. The husband had sole control over the borrowed money, which he allocated entirely to his business, while the wife had no access to it. However, the ruling failed to recognize that the intended use of the loan does not preclude one spouse from using the borrowed funds, as this could be a joint decision. Furthermore, in this case, the purpose of the loan was de facto to increase the joint assets, and the spouses acknowledged receipt of the borrowed amount in writing. The subsequent divorce of the spouses does not modify the principles of their liability, because they are liable for the obligations incurred jointly both with the existing joint property (after the divorce transformed into joint ownership in fractional shares) and with all their personal property. The reasoning set out in the judgment under comment should therefore be assessed critically. The persistence of the incorrect interpretation of the concept of "handing over the subject of the loan" adopted therein creates a risk that some joint and several debtors may unjustifiably evade their obligations by some joint and several debtors.

Bibliografia**Literatura**

- Gołaczyński J., *Komentarz do art. 720*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Legalis 2023.
- Janiak M., Janiak A., *Komentarz do art. 720*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2: *Komentarz do art. 450–1088*, M. Gutowski (red.), Legalis 2022.
- Panfil K., *Komentarz do art. 720*, [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. 3B: *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część szczegółowa. Ustawa o terminach zapłaty*, K. Osajda (red.), Legalis 2024.
- Pietrzykowski K., *Komentarz do art. 33*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Legalis 2025.
- Pietrzykowski K., *Komentarz do art. 41*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Legalis 2025.
- Slyk J., *Komentarz do art. 41*, [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. 5: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Osajda (red.), Legalis 2024.
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009.
- Zralek J., *Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania po nowelizacji przepisów o ustawowej wspólności majątkowej*, „Rejent” 2005, nr 9.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. 2023, poz. 2809, ze zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1061, ze zm.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1568, ze zm.).
Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. 2024, poz. 236, ze zm.).

Orzecznictwo

Postanowienie składu siedmiu sędziów SN z dnia 5 grudnia 1978 r., III CRN 194/78, Legalis nr 21212.

Wyrok SN z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 966/00, Legalis nr 277465.

Wyrok SN z dnia 2 lipca 2009 r., V CSK 4/09, Legalis nr 273973.

Postanowienie SN z dnia 15 stycznia 2010 r., I CSK 355/09, Legalis nr 223286.

Wyrok SN z dnia 29 maja 2015 r., V CSK 448/14, Legalis nr 1331221.

Wyrok SN z dnia 6 grudnia 2017 r., I CSK 476/17, Legalis nr 1733707.

Postanowienie SN z dnia 6 czerwca 2019 r., II CSK 680/17, Legalis nr 1942501.

Wyrok NSA z dnia 17 listopada 2020 r., II FSK 1973/18, Legalis nr 2618989.

Wyrok SN z dnia 29 czerwca 2021 r., V CSKP 76/21, Legalis nr 2600895.

Wyrok SN z dnia 21 czerwca 2023 r., II CSKP 1886/22, Legalis nr 2962172.

Wyrok WSA w Krakowie z dnia 14 lutego 2024 r., I SA/Kr 676/23, Legalis nr 3051702.

Postanowienie SN z dnia 30 maja 2025 r., I CSK 2783/23, Legalis nr 3221598.